

УДК 78.087.681:37

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/29.209733>**Ірина СІДОРОВА,**

orcid.org/0000-0002-9212-1701

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

(Вінниця, Україна) sidorovairuna1978@gmail.com

КУРС «ХОРОЗНАВСТВО» В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто значення курсу «Хорознавство» як однієї з фахових дисциплін вокально-хорового циклу у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, висвітлено її цілі й завдання. Акцентовано увагу на тому, що вивчення цієї дисципліни сприяє вирішенню типових завдань професійно-педагогічного спрямування та орієнтує на навчально-виховну, науково-методичну, культурно-просвітницьку професійну діяльність. Педагогу необхідно оперувати певним багажем теоретичних знань, основами практичної підготовки до роботи з хором, виконавською культурою, диригентською технікою та педагогічною майстерністю в роботі з дитячим хором колективом. Ці складники є умовою успішної професійної діяльності вчителя-музиканта. Специфічною особливістю вивчення дисципліни «Хорознавство» є інтегрованість, оскільки вона передбачає оволодіння знаннями та вміннями в різних напрямках музично-педагогічної діяльності.

У процесі засвоєння студентами курсу «Хорознавство» вирішуються такі завдання: виховання у студентів любові до пісенно-хорового мистецтва як одного з найважливіших елементів музичної культури; ознайомлення студентів із теоретичними основами хорового мистецтва; поступове оволодіння прийомами й методами практичної роботи з хором колективом; надання допомоги студентам у більш інтенсивному та свідомому оволодінні такими профільними дисциплінами факультету, як хоровий клас, хорове диригування; підготовка до педагогічної практики за розділом «Керівництво шкільним хором колективом». Усі завдання спрямовані на вирішення проблеми підвищення рівня професіоналізму майбутнього вчителя музичного мистецтва. Цей курс дає студентам можливість оволодіти теорією та методикою роботи з хором, основними методами розучування хорового твору; навчає розрізняти жанри хорового виконавства; формує вміння організовувати дитячі хорві колективи відповідно до вікового принципу на рівні володіння необхідними елементами хорової звучності, а також проводити позакласні музично-виховні заходи з урахуванням вікових особливостей і можливостей шкільної аудиторії.

Ключові слова: студенти педагогічних університетів, фахова підготовка, хорознавство, практика вокально-хорової роботи в школі.

Iryna SIDOROVA,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Teacher of the Department of Vocal and Choral Training,

Theory and Methodology of Music Education

of Mykhailo Kotsyubynsky Vinnitsa State Pedagogical University

(Vinnitsia, Ukraine) sidorovairuna1978@gmail.com

“CHORAL STUDIES” COURSE IN PREPARATION OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

The article deals with the importance of the course of “Choral studies” as one of the professional disciplines of the vocal-choral cycle in the process of professional preparation of the future teacher of music art and highlights its goals and objectives. Attention is drawn to the fact that the study of the specified discipline contributes to the solution of typical problems of vocational and pedagogical direction and focuses on the educational, scientific, methodological, cultural and educational professional activity. The teacher needs to have a certain amount of theoretical knowledge, the basics of practical preparation for work with the choir; performing culture, conducting technique and pedagogical skills in working with the children’s choir. Such components are a prerequisite of the successful professional activity of a future music teacher. Integrity is a specific feature of the study of the discipline of “Choral studies”, as it involves mastering the knowledge and skills in different directions of music-pedagogical activity. In the process of mastering the course “Choral studies” by the students, the following tasks are solved: education of students’ love for song and choral art as one of the most important elements of musical culture; acquainting students with the theoretical foundations of choral art; gradual mastery of techniques and methods of practical work with the choir; helping students to more intensively and consciously master such profile disciplines of the faculty as choral class, choral conducting; preparation for pedagogical practice under the section “Guidance of the school choir”.

All the tasks are aimed at solving the problem of raising the level of professionalism of the future teacher of music art. Choral studies gives you the opportunity to master the theory and methodology of working with the choir, the basic methods of learning choral work; distinguish between genres of choral performance; develops the ability to organize children's vocal and choral groups according to the age principle at the level of ownership of the necessary elements of choral sonority; to carry out extracurricular music-educational events taking into account age-specific features of artistic perception and opportunities of the school audience.

Key words: *students of pedagogical universities, professional preparation, choral studies, practice of the vocal-choral work at school.*

Постановка проблеми. Особливого значення в підготовці до професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва набуває вивчення основ курсу «Хорознавство» – однієї з необхідних профілюючих дисциплін вокально-хорового циклу на музично-педагогічному факультеті вищої школи. Це зумовлено тим, що вчитель музичного мистецтва має володіти певними загальними й фаховими компетентностями у своїй педагогічній діяльності, серед яких – здатність до застосування базових знань із хорознавства, що забезпечують розуміння сутності хорового мистецтва, культурно-історичних закономірностей його розвитку; здатність здійснювати музикознавчий аналіз, розуміти художню й естетичну цінність хорових творів, їхній культурний та історичний контекст; здатність використовувати поглиблені знання з теорії та практики вокально-хорової діяльності; здатність організовувати вокально-хорову діяльність і керувати нею. З огляду на це головним завданням навчально-виховного процесу в педагогічних університетах є ефективна організація методичної підготовки студентів мистецьких факультетів. Від цього залежить як професійний, так і особистісний розвиток майбутніх фахівців. Саме курс «Хорознавство» має на меті реалізувати низку вимог до вчителя музичного мистецтва та його професійно-педагогічної спрямованості. Учителю необхідно володіти певним багажем теоретичних знань, основами практичної підготовки до роботи з хором, виконавською культурою, диригентською технікою та педагогічною майстерністю в роботі з дитячим хоровим колективом. Такі складники є умовою успішної професійної діяльності майбутнього педагога-музиканта.

Досвід, здобутий студентами музичних спеціальностей на практичних заняттях із хорознавства, є корисною практикою вокально-хорової роботи для майбутньої музичної діяльності та для виховання дітей і молоді засобами хорового спілкування в загальноосвітніх закладах (вищих, середніх, дошкільних). Зазначимо, що саме вища музично-педагогічна освіта передбачає процес і результат професійного становлення, художньо-естетичного розвитку творчої особистості

вчителя музичного мистецтва, його підготовку до музично-педагогічної діяльності, насамперед виконавської (інструментальної, вокальної, диригентсько-хорової), а також педагогічної (навчальної, виховної, розвивальної) (Сідорова, 2017: 3).

Аналіз наукових досліджень. Основам хорознавства присвячені фундаментальні праці таких відомих педагогів і диригентів, як П. Чеснаков, К. Пігров, В. Живов, Л. Падалко, К. Виноградов, А. Болгарський, Г. Сагайдак, Г. Струве. Особливості викладання хорознавства як науково-теоретичної дисципліни для студентів музичних факультетів вищих навчальних закладів знайшли відображення у працях таких дослідників, як Л. Байда, Л. Бартенева, Т. Богданова, В. Доронюк, О. Коломоєць, Л. Костенко, Ю. Кузнецов, В. Михайлець, М. Осеннева, Л. Уколова, Ю. Юцевич, Л. Шумська та інші.

У науково-методичних публікаціях Г. Дмитревського, П. Ковалика, Ю. Кузнецова, М. Романовського, Г. Стулова висвітлено особливості роботи над строем та ансамблем хору, значення цих понять у процесі формування виконавської майстерності хорового колективу. Вивченню диригентсько-хорової освіти в музичній культурі присвячені роботи А. Мартинюка, А. Мархлевського, Л. Пархоменка, Б. Рачиної, В. Рожка, Л. Шамякіної, А. Юрлова, Л. Ятло та інших авторів. Наукові доробки щодо застосування комплексного підходу до професійної підготовки в системі музичної освіти представлені в дослідженнях Г. Баранової, Г. Гарбар, І. Малашевської, Н. Миронової, В. Фоміна та інших учених.

Важливі аспекти вокально-хорової підготовки майбутніх педагогів-музикантів знайшли наукове обґрунтування у працях Л. Арчажникової, В. Газінського, К. Дабіжі, Н. Згурської, В. Крицького, Є. Куришева, Т. Лозінської, І. Мостової, М. Назаренко, Г. Ніколаї, О. Олексюк, В. Орлова, О. Ростовського, О. Рудницької, А. Растригіної, Я. Сверлюка, Т. Стратана, О. Щолокової та інших науковців. В останнє десятиріччя актуальним питанням стала проблема розвитку виконавського мислення майбутніх фахівців, її вивчали М. Бенюмов, А. Білозерська, І. Гринчук, І. Кірчик, Н. Кравцова, В. Крицький, К. Кушнір, А. Малинківська,

І. Пацкань, В. Приходько, Н. Прушковська, Н. Сізова, В. Фомін, Н. Шевченко та інші вчені.

Мета статті – розкрити основні завдання курсу «Хорознавство» в підготовці майбутніх педагогів-музикантів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Завдання сучасної музично-педагогічної освіти – не тільки забезпечити належний рівень фахових знань випускника, а й підготувати його до соціального життя та реалізації себе як особистості.

Фахова музично-педагогічна освіта – це процес підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до виконавської та педагогічної діяльності, де викладачі професійного навчального закладу мають не лише надавати особистості необхідні фахові знання та вміння, а й формувати особистість, зокрема її світогляд, естетичні та етичні ідеали, моральні норми, художні інтереси й смаки (Дубінець, 2016: 95–99).

Проблема підвищення рівня професіоналізму майбутнього вчителя музичного мистецтва значною мірою залежить від вокально-хорової підготовки, спрямованої на різні види музично-творчої діяльності, що є важливими для теорії та практики професійного становлення студентів мистецьких факультетів вищої педагогічної школи. Особливим підходом у формуванні фахових компетентностей є спрямування на послідовність і систематичність викладу курсу «Хорознавство». Специфічною особливістю вивчення цієї дисципліни є інтегрованість, оскільки вона передбачає оволодіння знаннями та вміннями в різних напрямках музично-педагогічної діяльності.

Отже, аналізований курс передбачає широке використання міждисциплінарних зв'язків. Ефективному вивченню хорознавства сприятимуть знання з теорії музики, сольфеджіо та гармонії, історії світової й української музики, постановки голосу, диригування, практикуму читання хорових партитур, хорового класу та практикуму роботи з хором. Проте, як показує практика, не лише спеціальні фахові предмети, а й дисципліни з певних гуманітарних наук стають необхідною базою для засвоєння основних матеріалів із хорознавства. Так, Л. Костенко та Л. Шумська стверджують: «Обізнаність у питаннях етики, естетики, педагогіки та психології, що пронизують практично всі категорії хорового мистецтва, стає запорукою оптимізації в навчанні з хорознавства, ефективності засвоєння знань, що у свою чергу формують хормейстерські уміння та навички» (Костенко, 2013: 10).

Хорознавство дає можливість оволодіти теорією та методикою роботи з хором, основними

методами розучування хорового твору; навчає розрізняти жанри хорового виконавства; формує вміння організовувати дитячі вокально-хорові колективи відповідно до вікового принципу на рівні володіння необхідними елементами хорової звучності. Наприкінці навчання для систематизації, поглиблення, узагальнення, закріплення й практичного застосування знань із курсу «Хорознавство» та розвитку навичок самостійної роботи рекомендовано провести індивідуальне науководослідне завдання – анотацію на хоровий твір. Такий аналіз хорової партитури потребує самостійної інформаційно-пошукової й аналітичної діяльності та виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі засвоєння курсу (Сідорова, 2017: 3–5).

У процесі засвоєння студентами курсу «Хорознавство» вирішуються такі завдання:

- виховання у студентів любові до пісенно-хорового мистецтва як одного з найважливіших елементів музичної культури;
- ознайомлення студентів із теоретичними основами хорового мистецтва;
- поступове оволодіння прийомами та методами практичної роботи з хоровим колективом;
- надання допомоги студентам у більш інтенсивному та свідомому оволодінні такими профільюючими дисциплінами факультету, як хоровий клас, хорове диригування;
- підготовка до педагогічної практики за розділом «Керівництво шкільним хоровим колективом» (Сідорова, 2019: 4–5).

Перше завдання має актуальне значення в питанні виховання у студентів любові до пісенно-хорового мистецтва як одного з визначних елементів музичної культури. Адже сучасний шоу-бізнес побудований на естрадній музиці беззмислового характеру, пропагує низькоякісні хіти з антиморальними образами, жодним чином не пробуджує високі почуття та не приносить естетичного задоволення. Безумовно, це істотно впливає на культурне життя молодіжної аудиторії. Тому майбутніх учителів важливо залучати до пісенно-хорового мистецтва систематично, прищеплювати любов до пісенної культури різножанровим репертуаром, націлювати на розуміння того, що хоровий спів – це мистецтво колективного виконання вокальної музики, багатий духовний скарб у житті народу, його соціальна й культурна цінність. На заняттях із хорознавства розкривається зв'язок хорової культури з народно-пісенною творчістю, роль хорового мистецтва в масовому музично-естетичному вихованні та освіті, а особливо важливим питанням є висвітлення значення

хорового мистецтва як засобу виховання молодого покоління (від дошкільного до юнацького віку).

Варто наголосити на поступовості викладу курсу. Перші теми за змістом присвячені історії розвитку хорового співу. Під час їх розгляду важливо детально ознайомити студентів із хоровим мистецтвом у давні часи та в епоху середньовіччя, адже вивчення хорового мистецтва доцільно розпочати саме з виникнення й становлення найперших хорових і вокально-симфонічних жанрів у Східній та Західній Європі в XVI–XVIII ст., з появи та розвитку співацьких хорових шкіл, коли хоровий спів почали розглядати як основу професійної музичної освіти, з розвитку хорового руху в Західній Європі в XIX–XX ст. Також на особливу увагу заслуговують питання виникнення перших жанрів хорового мистецтва та професійних хорів у Стародавній Русі, російські співацькі школи, виникнення й розвиток багатоголосного співу, зв'язок хорового виконавства з народною творчістю. У цій темі розкривається роль «братських» шкіл у розвитку російської хорової культури, розглядається історія створення й розвитку видатних професійних хорових колективів та хоровий рух у XIX–XXI ст. Студенти ознайомлюються з розвитком хорового мистецтва України в наш час, зокрема з розквітом професійного та самодіяльного хорового виконавства, видатними хоровими колективами, їхніми керівниками і репертуаром.

Результатом досягнення окресленого завдання є набуття студентами знань про історію розвитку хорової культури в нашій країні та за її межами, що паралельно розвиває вміння використовувати отриману інформацію в майбутній вокально-хоровій роботі з учнями. На музичних заняттях (шкільних уроках, вокально-хорових студіях) учитель повинен уміти розповісти учням про об'єктивну картину та історичний шлях хорового мистецтва, його виразні засоби; визначити жанри народної творчості; розкрити значення народної пісні як джерела хорового мистецтва; виявити характерні особливості хорової культури в Україні у взаємозв'язку основних напрямів (народної, духовної та світської орієнтації) (Сідорова, 2019: 5).

Наступне завдання – ознайомлення студентів із теоретичними основами хорового мистецтва – має на меті накопичення базових знань про хор як вокальну організацію. Студенти вивчають особливості будови голосового апарату та його основних частин (органів дихання, гортані, артикуляційного апарату), функції голосового апарату (дихання, голосоутворення, резонування); діапазони співацьких голосів, реєстри, теситуру; формування хорових партій, класифікацію співацьких голосів

за основними типами, комплектування хорових партій; типи й види хорів, виконавські та художні можливості кожного типу хору, їхнє темброве забарвлення. Важливим етапом цього завдання є ознайомлення майбутніх учителів із поняттям про дитячий хор, види й жанри хорової творчості для дітей (дитячі пісні, хорові мініатюри, народні пісні, хори в дитячих операх, кантати для дитячого хору, дитячі хори в операх). Студенти, безумовно, мають володіти знаннями про принципи організації дитячих хорових колективів і дитячих вокальних ансамблів відповідно до вікових особливостей, знати вокально-хорові можливості кожного хорового колективу, темброве забарвлення хору та окремих партій.

Неможливо навчити співати в хорі своїх вихованців, не оперуючи такими поняттями, як елементи вокально-хорової техніки. З-поміж таких елементів виокремлюються процес співу, співацьке дихання, звукоутворення, дикція. Спів – це складний, цілісний процес. Важливо знати про одну визначальну особливість, без якої сам процес співу не можливий із професійної точки зору, – зв'язок слуху та голосу. Варто зазначити, що у співі повинні взаємодіяти дихання, гортань і резонатори, тому необхідна правильна робота всіх відділів голосового апарату. Розвиток вокальних навичок відбувається на основі слухових уявлень співака. Людський слух і м'язові відчуття мають рефлекторний зв'язок, а передчуття завжди попереджує спів. У внутрішніх слухових уявленнях співака виникає ідеальний звук у точних параметрах (висота, сила, тембр, слово), який у наступний момент повинен бути відтворений. Паралельно слух контролює відповідність відтвореного уявленню. Таким чином, слухова культура виконавця – це база, на якій будується професійне співацьке мистецтво, і цю інформацію не варто ігнорувати. А в підготовці студентів відомості про особливості взаємодії голосу та слуху мають визначальне значення в майбутній вокально-хоровій роботі з учнями, є запорукою успішної педагогічної діяльності.

Для того щоб хорові заняття приносили користь і задоволення вчителю та учням, потрібно налаштуватися на постійну творчу взаємодію, міжособистісне спілкування, а також використовувати індивідуальний підхід. Адже хоровий спів – це колективне виконання, тому в цьому процесі важливо знати можливості як кожного учня, так і хору загалом, що своєю чергою вимагає кропіткої роботи й терпіння. Щоб визначити вокально-хорові можливості кожного, крім діапазону голосів, необхідно знати реєстри співацького голосу,

зручні звуки (примарну зону) і незручні (перехідні ноти). На початку співу дітям потрібно правильно й доступно пояснити, якою має бути співацька установка та співацьке дихання, використати власний приклад, проконтролювати всіх хористів щодо того, наскільки точно вони виконують правила правильного співу.

У процесі співу вагоме значення має атака звуку, що істотно впливає на процес звукоутворення. Це питання розкривається в темі про елементи вокально-хорової техніки та є важливим етапом у формуванні правильних співацьких навичок. Варто знати, що атака – це початок звуку та відповідальний момент звукоутворення. Атака звуку впливає на якість співацького дихання, тембр звуку, формування голосних. Прийнято розрізняти три основні типи атаки звуку: м'яку, тверду та придихову (переддихальну). Якщо вчитель не розуміється в цьому питанні, це може сприяти неправильній атаці в дітей (в'ялість подачі звуку, його незібраність, різкість, затисненість, відсутність гнучкості), що своєю чергою може бути причиною неправильного інтонування або, інакше кажучи, фальшивого співу.

У навчальній практиці широко використовуються різні форми атаки звуку. Студенти на заняттях із хорознавства навчаються певних принципів вокальної роботи. Так, якщо утворюється в'ялий, розслаблений, незібраний, неточний звук у співаків, потрібно застосувати тверду атаку. Для звільнення «затисненого» звуку з горловим призвучком можна використати різні прийоми, пов'язані з придиховою (переддихальною) формою звукоутворення. Також атака звуку залежить від характеру виконуваного твору. Однак варто запам'ятати, що найбільш доцільною в хорі є м'яка атака.

Безумовно, на виразний спів впливає правильне формування співацьких голосних, їх вирівнювання та тембральна спорідненість. У голосних виявляються всі якості голосу, що істотно впливає на формування співацького звуку. Вимова приголосних звуків також має свої особливості у співі. Учителю необхідно знати їх класифікацію за способами вимови (глухі, дзвінкі, сонорні; губні, язикові, піднебінні; заднього, середнього, переднього укладів). Робота органів (ротової порожнини з язиком, м'яким піднебінням, нижньою щелепою; твердого піднебіння, гортані, губ, зубів), що спрямована на утворення звуків мови (голосних і приголосних), називається артикуляцією. Від того, наскільки правильно вимовляються голосні та приголосні, залежить дикція у співі. Дикція – це якість, розбірливість вимови тексту. У хорі дикція залежить від якості вимови тексту

кожним співаючим та хором загалом. Водночас на дикцію впливають такі чинники, як характер твору, його динаміка, темп, темброві особливості, теситурні умови тощо. Учитель повинен розуміти, що виразне донесення тексту до слухачів – одна з умов успішного хорового виконання. Для тренування артикуляційного апарату рекомендується вдаватися до спеціальних вправ: читати хором слова розучуваного твору в довільних темпах без музики, виголошувати текст у заданому ритмі, співати скоромовки, здійснювати музично-логопедичне розспівування тощо.

Основною формою вокально-хорової роботи в хоровому колективі є розспівки, які є необхідним елементом співацької техніки. Кожна репетиція хору повинна розпочинатися з проспівування вокально-хорових вправ, що мають таку мету: а) розігріти голосовий апарат та підготувати його до повноцінної роботи під час репетиції; б) налаштувати слух хористів на виконання хорових творів; в) провести певну роботу з розвитку вокально-хорових навичок. Варто зазначити, що розспівування використовують як вокально-слухове налаштування виконавців на початку хорових занять або перед виступом на концерті. Тривалість розспівки залежить від мети, яку ставить перед собою та хором учитель, і може тривати 10–20 хвилин.

Теоретичні основи курсу «Хорознавство» будуються також на знаннях про хоровий ансамбль, який визначається в хоровій літературі як художня єдність, повна узгодженість усіх компонентів хорового звучання; злитність за силою та тембром окремих голосів у складі однієї хорової партії та рівновага звучання між усіма партіями загалом. Ансамбль є одним із трьох основних елементів хорової звучності (поряд зі строем і нюансами). Для досягнення хорового ансамблю співаку необхідно зливатися зі своєю партією, партії своєю чергою – у хорі, а диригенту регулювати силу звуку як окремих співаків, так і партій загалом. Вирішальне значення має відчуття ансамблю. У хоровій практиці є такі поняття, як частковий і загальний ансамбль, природний та штучний ансамбль. Учителю необхідно оперувати цими поняттями у своїй роботі та знати, коли їх використовувати. Робота над ансамблем хору – це складний творчий процес, оскільки технічна й художня сторони під час нього пов'язані між собою: ансамблева техніка визначається поставленим художнім завданням, а здійснення художнього задуму не можливе без технічної досконалості ансамблю (Сбітнева, 2017: 21–22).

Унаслідок отримання знань із теоретичних основ із хорознавства на практичних заняттях

вирішуються такі завдання курсу «Хорознавство»: паралельно й поступово студенти засвоюють прийоми та методи практичної роботи з хором колективом, більш інтенсивно й свідомо оволодівають такими профільними дисциплінами факультету, як хорівий клас, хорове диригування.

На практичних заняттях студенти набувають таких умінь: володіти технічними прийомами роботи над інтонацією та строем під час хорового виконавства; реалізовувати авторський композиторський задум на основі дотримання принципів вокально-хорового ансамблю як фактору професійного рівня інтерпретації, визначати шляхи подолання дикційних та артикуляційних труднощів поетичного тексту; набувати специфічних диригентсько-педагогічних якостей керівника вокального колективу (музиканта, фахівця-хормейстера, учителя та диригента); власним голосом виразно передавати всі елементи хорової партитури; самостійно готувати анотацію (аналіз) хорового твору.

На основі отриманих знань і вмінь вирішується ще одне з важливих завдань курсу «Хорознавство» – здійснюється підготовка студентів до педагогічної практики за розділом «Керівництво шкільним хором колективом». Студенти навчаються формувати дитячі вокально-хорові колективи згідно з віковим принципом (хор молодших школярів, вокально-хорові колективи середніх класів, «юнацький» склад хору) з відповідною голосовою завантаженістю та репертуарною спрямованістю різного ступеня складності художніх колективів; проводити позакласні музично-виховні заходи з урахуванням вікових особливостей художнього сприймання та можливостей шкільної аудиторії; визначати якість

і глибину засвоєння учнями програмного матеріалу; використовувати розмаїття методів педагогічної діагностики індивідуальних особливостей художнього сприйняття, розвитку співацьких здібностей дітей та їхніх художньо-цінних орієнтацій; встановлювати психологічний контакт, утримувати увагу дитячої аудиторії засобами вільного володіння вокально-хоровими й диригентськими навичками, спрямованими на стимулювання емоційно-почуттєвої сфери слухачів; створювати атмосферу міжособистісного та діалогового художнього спілкування у процесі хорових занять.

Висновки. Актуальність викладання дисципліни «Хорознавство» у вищій педагогічній школі зумовлена її професійною специфікою, а саме необхідністю ознайомлення студентів із проблемами новітніх досліджень у хорівій культурі, історією розвитку хорового мистецтва за кордоном та в нашій країні, з елементами хорової звучності, з методикою роботи з різними віковими хоровими групами, а також потребою в розучуванні творів шкільного репертуару, що є компетентнісними складниками хормейстерсько-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі. Таким чином, основним завданням вивчення цього курсу на музично-педагогічних факультетах педагогічних університетів є стимулювання студентів до постійного професійного самостановлення у процесі майбутньої практичної діяльності. Реалізація цих засад полягає в організації теоретичної й методичної підготовки та ефективної самостійної роботи студентів, що сприятиме розвитку в майбутніх учителів музичного мистецтва загальних і фахових компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубінець І. Музично-теоретичні дисципліни в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: цілі і задачі. *Наукові записки Бердянського педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. Бердянськ : БДПУ, 2016. Вип. 3. С. 95–99.
2. Сідорова І., Пацкань І., Штепа Ж. Колективне музикування: хорівий клас та практикум роботи з хором : навчально-методичний посібник для викладачів та студентів мистецьких спеціальностей вищих педагогічних закладів освіти. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2017. 202 с.
3. Сідорова І., Лозінська Т. Хорознавство: програма вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) спеціалізації «Режисура музично-виховних шкільних заходів; художня культура». Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2019. 12 с.
4. Костенко Л., Шумська Л. Хрестоматія з хорознавства : навчальний посібник для студентів ВНЗ. Ніжин : Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2013. 521 с.
5. Сбігнева О. Хорознавство : методичні рекомендації для студентів спеціальності «Середня освіта (музичне мистецтво)». Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2017. 54 с.

REFERENCES

1. Dubinets, I. (2016). Muzychno-teoretychni dystsypliny v protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva: tsili i zadachi [Music-theoretical disciplines in the process of professional training of the future teacher of music art: goals and objectives]. *Naukovi zapysky Berdianskoho pedahohichnoho universytetu. Seriya "Pedahohichni nauky"*. Berdiansk: BDPU, iss. 3, pp. 95–99 [in Ukrainian].

2. Sidorova, I., Patskan, I., Shtepa, Zh. (2017). Kolektyvne muzykuvannia: khorovyi klas ta praktykum roboty z khorom: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia vykladachiv ta studentiv mystetskykh spetsialnosti vyshchych pedahohichnykh zakladiv osvity [Collective music making: choral class and choir work workshop: a textbook for teachers and students of art specialties of higher pedagogical educational institutions]. Vinnytsia: FOP Rohalska I. O. [in Ukrainian].
3. Sidorova, I., Lozinska, T. (2019). Khoroznavstvo: prohrama vybirkovoi navchalnoi dystsypliny pidhotovky bakalavra haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 014 Serednia osvita (Muzychne mystetstvo) spetsializatsii "Rezhysura muzychno-vykhovnykh shkilnykh zakhodiv; khudozhnia kultura" [Khoroznavstvo: program of the selective academic discipline of preparation of the bachelor of the field of knowledge 01 Education/Pedagogy of a specialty 014 Secondary education (Musical art) of specialization "Directing of musical and educational school actions; art culture"]. Vinnytsia: Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University [in Ukrainian].
4. Kostenko, L., Shumska, L. (2013). Khrestomatiia z khoroznavstva: navchalnyi posibnyk dlia studentiv VNZ [A textbook on chorology: a textbook for university students]. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University [in Ukrainian].
5. Sbitnieva, O. (2017). Khoroznavstvo: metodychni rekomendatsii dlia studentiv spetsialnosti "Serednia osvita (muzychne mystetstvo)" [Chorology: methodical recommendations for students majoring in "Secondary education (music art)"]. Starobilsk: Luhansk Taras Shevchenko National University [in Ukrainian].